УДК 378.017 (072)

[https://doi.org/10.33296/2707-0255-10\(19\)-15](https://doi.org/10.33296/2707-0255-10(19)-15)

http://orcid0000-0001-8336-9273*

http://orcid0000-0002-2573-4276**

ЛУЧАНІНОВА ОЛЬГА *

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри інженерної педагогіки,
Національна металургійна академія України,
м. Дніпро, Україна

РАШИДОВА СВІТЛАНА **

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент
кафедри педагогіки, Східноукраїнський
національний університет імені Володимира
Дала, м. Сєвєродонецьк, Україна

ВИХОВНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО СТУДЕНТА ЯК ПРОФЕСІОНАЛА ТА ОСОБИСТОСТІ

Анотація. У статті визначено виховні аспекти формування сучасного студента як професіонала та особистості у закладі вищої освіти, здійснено аналіз сучасних виховних аспектів в освітньому просторі закладу вищої освіти, уточнено дефініцію «аспект», «виховний аспект», подано приклади умов, за яких цей виховний процес стає ефективнішим.

Авторами подано багатство смислів виховних аспектів щодо сучасної людини, а саме студента, у дослідженнях науковців, уточнено визначення терміну «аспект» як кута зору, міркування, висловлення позиції на явище чи процес, у контексті статті – виховний процес. Підкреслено потенційні можливості культури для утвердження світогляду здобувача вищої освіти. Прослідковано розуміння виховних аспектів через різні підходи (аксіологічний, полікультурний, діяльнісний, гуманістичний). Визначено, що освітній простір закладу вищої освіти – місце, де й має відбуватися процес навчання, виховання й соціалізації студентів. Автори звертаються до різних наукових розвідок і досліджень щодо виховних аспектів у навчанні й формуванні здобувача вищої освіти як професіонала й особистості.

Акцентується, що форми реалізації виховної роботи не завжди враховують особливості формування якостей сучасних студентів як професіоналів та особистостей. Пропонується застосовувати в освітньому процесі програму виховання майбутнього фахівця як професіонала й особистості. Виявлено, що виховний аспект має передбачати певні принципи: освітнє середовище (простір) – місце для розвитку загальнолюдських духовних цінностей здобувачів вищої освіти; освіту як важливу цінність, яка є

пріоритетною у становленні особистості студента; освіти через все життя, в тому числі «навчаюче виховання» через все життя. Наголошено на особистості викладача в нових умовах, його ролі як акме-особистості й професіонала у формуванні особистості студента, аксіологічному потенціалі професійно-трудової діяльності викладача. Наведено уривки із програми виховання, яка направлена на реалізацію умов формування студента як фахівця-професіонала й особистості.

Ключові слова: виховні аспекти, професіонал, особистість, підходи, пріоритет, освітній простір.

Вступ. Сьогодні, в умовах карантину, освіта України перебуває в стані соціально-гуманітарної кризи, яка позначилася і на суспільстві в цілому. Кризу можна розглядати як переломний момент у розвитку освітньої системи, що дає простір новому витку економічних змін. Зазначимо, що соціально-гуманітарну кризу ХХІ ст. можна назвати системною, бо, на нашу думку, вона тісно пов'язана з кризою духовною. У житті складно знайти позитивний зміст через руйнування старих і дискредитацію «нових» цінностей. Дистанційне навчання навчить нас досвіду застосування техніки, інформаційних технологій. Не зразу вдавалося налаштувати технології віддаленого навчання, тому є думка, що не тільки форми навчання, а й виховання змінилися.

Актуальність проблеми виховання у суспільстві, й у вищій школі зокрема, підтверджена Генеральною конференцією ООН із питань освіти, науки і культури, яка розробила рекомендації про виховання в атмосфері міжнародного взаєморозуміння, співпраці і миру, і виховання, що поважає права людини й основні свободи, де вперше був визначений термін «міжнародне виховання» – «весь процес суспільного життя, за допомогою якого окремі особи і соціальні групи в рамках і для блага національного і міжнародного співтовариства свідомо вчать розвивати свої обдарування, здібності, схильності і знання» [13, с. 11].

Сучасні політологи заявляють про стриманість держави від традиційної ролі у сфері виховання, хоча вийшов Указ Президента України Про Стратегію національно-патріотичного виховання. Міркування політологів пояснюються періодом різких суспільних змін, безперервних реформ в освітніх закладах,

роздробленістю виховних зусиль у суспільстві і, нарешті, системною кризою освіти або, як говорив філософ-екзистенціаліст К. Ясперс, відбувається розклад «субстанціонального виховання» [17, с. 353]. Саме тому викладене вище дає підстави констатувати, що у вищій освіті склалися суперечності: між потребою сучасного суспільства у високоморальному, конкурентоспроможному й відданому своїй справі фахівцеві та сучасними соціально-економічними умовами життя; між прагматичними орієнтаціями студента як члена суспільства та відсутністю розробленої методики виховання фахівця як професіонала й особистості в умовах ЗВО; між потенційними можливостями у закладі вищої освіти виховання фахівця як професіонала й особистості та браком часу для їх реалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Виховні аспекти мають місце в дослідженнях науковців про особливості освітнього процесу загальноосвітньої та вищої школи, про розвиток здобувача середньої чи вищої освіти як особистості тощо. Сьогодні предметом досліджень науковців і практиків під різним кутом зору, позицій і бачення стали теоретико-практичні й психологічні проблеми виховання (В. Андрущенко, І. Бех, О. Вознюк, С. Главацька, С. Карпенчук, В. Лозова, М. Лукашевич, М. Романенко, Г. Троцько, В. Сергієнко, М. Соловей, Ю. Фокін, Г. Шевченко та ін.) [10].

На часі нова виховна парадигма. Науковці (М. Бердяєв, С. Гессен, І. Ільїн, В. Зеньковський, В. Соловйов, Ф. Степун та ін.), звернувши увагу на етичний компонент у вихованні, проголосили зміну домінант – від «виховуючого навчання» до «навчаючого виховання». Доречною тут є точка зору І. Агієнка: «Якщо система освіти ХХІ ст. зсуне акцент у розумінні освітніх цілей у напрямку формування особистості у всіх її проявах, – професійному, емоційному, моральному, інтелектуальному, громадському, – то це буде прямий шлях до виходу на антропологічну парадигму суспільного розвитку як у теорії, так і практиці» [1, с. 7].

З огляду на вище зазначене, в дослідженнях спостерігаємо певну

тенденцію: традиційно особистість дитини чи студента є предметом вивчення, але поступово відбувається рух науковців до міждисциплінарності в цій проблемі. Зауважимо, що таким чином виховні аспекти виховання, формування майбутніх фахівців як професіоналів і особистостей потребують на сучасному етапі переосмислення через розвиток інноваційних процесів у вищій освіті.

Формулювання цілей статті. Метою статті є визначення виховних аспектів формування сучасного студента як професіонала та особистості у закладі вищої освіти, здійснити аналіз сучасних виховних аспектів в освітньому просторі закладу вищої освіти, дати приклади умов, за яких цей процес стає ефективнішим.

Виклад основного матеріалу статті. Перш ніж перейти безпосередньо до розкриття теми й мети статті, зупинимось на тлумаченні поняття «аспект».

За словником української мови, аспект – це точка зору, з якої розглядаються предмети, явища, поняття [15, с. 68]. З електронних джерел дізнаємося, що слово «аспект» походить від «aspectus», що означає в дослівному перекладі з латині «погляд», «вигляд». Отже, аспект – це певна точка зору об'єкта, з якої він бачиться певним чином. Це може бути кут зору на предмети, явища, міркування, перспективи, від якого залежать висновки, зроблені мовцем. В окремих наукових дисциплінах поняття використовується як термін. У сучасній українській мові це поняття має такі синоніми: грань; кут зору; позиція; сторона сприйняття; думка; бачення [16].

Найчастіше педагоги-науковці у своїх дослідженнях виховного процесу у закладах освіти й вищих, зокрема, передбачають аналіз виховних аспектів – точок перетину поглядів, позицій, кутів зору на проблеми у вихованні. Сьогодні, урахувуючи необхідність полікультурного підходу до формування особистості здобувача вищої освіти та його світогляду в контексті сучасних векторів виховних практик, вища освіта шукає оптимальні, етично прийнятні шляхи виховного впливу на розвиток світогляду студентської молоді. Особливо важливим є світоглядний аспект виховання студентів вишів.

Держава потребує нових фахівців. Наскільки готова сучасна вища освіта до підготовки фахівців, націлених на своєрідну духовну діяльність, яка може дати два результати: «раціональне знання в дусі класичної гносеології і софійності, яка визначає пафос прилучення до найвищих цінностей буття» [8, с. 81]. На нашу думку, «прилучення» особистості до найвищих цінностей є найскладнішим процесом у житті людини. Не кожна людина сприймає цінності як еталонні. Багато людей веде споживацький образ життя. Важливо у закладі вищої освіти як останній фортеці впливу з боку досвідчених викладачів проводити виховні практики.

Сьогодні заклади часто працюють дистанційно, автономно приймають рішення щодо організації освітнього процесу. Увага більше приділяється навчальній діяльності, а виховна відійшла на другий план. Проте питання формування особистості майбутнього фахівця й значущість виховних практик у закладах вищої освіти залишається актуальною. Проблемою є те, що державні структури на практиці приділяють недостатньо уваги задекларованим цінностям та завданням освітян у закладі вищої освіти, а форми реалізації виховної роботи не завжди враховують особливості формування якостей сучасних студентів як професіоналів та особистостей.

Спробуємо окреслити нове розуміння виховних аспектів в освітньому просторі закладу вищої освіти. Відомо, що виховання є способом формування особистісних знань суб'єкта навчання, його світогляду.

Витоки виховних аспектів щодо формування сучасного студента як професіонала та особистості маємо шукати в сучасній інноваційній педагогіці: у процесі соціалізації особистості та становлення її самосвідомості (Р. Арцишевський); інноваційні аспекти виховання особистості (П. Бойчук); образ людини майбутнього: новий тип особистості – планетарно-космічної – як кінцевого ідеального образу виховного впливу на підростаюче покоління (О. Базалук); вплив культурно-освітніх організацій на становлення особистості; роль морально-етичних цінностей і демократизації навчання у контексті

розвитку особистості людини (Ю. Рева); роль соціальних інституцій у вихованні молоді як гідних громадян суспільства (Уайт Патрисія); створення у вищому навчальному закладі сприятливого навчально-виховного середовища для успішної реалізації виховного процесу (О. Дурманенко); пріоритет загальнолюдських цінностей, формування планетарного мислення особистості (Ю. Мельник); формування системи національних цінностей та соціально значущих якостей особистості з використанням змісту навчального матеріалу, методів навчання, форм організації пізнавальної діяльності в їхній взаємодії (Л. Пензай).

Отже, робимо проміжний висновок: спираючись на подані вище позиції, думки дослідників, педагогів-науковців і практиків, виховний аспект має передбачати певні принципи: освітнє середовище (простір) – місце для розвитку загальнолюдських духовних цінностей здобувачів вищої освіти; освіта – важлива цінність, яка є пріоритетною у становленні особистості студента; освіта через все життя, в тому числі «навчаюче виховання» через все життя.

Виховання має різні напрямки. Якщо говоримо про трудове виховання, то принцип «навчаючого виховання» має пов'язуватися із професійною спрямованістю здобувача вищої освіти, він означає складний, подовжений у часі процес, що характеризується такими рівнями сформованості: становлення професійної домінанти; сформованість способу життя в індивідуальній свідомості студента; повна сформованість образу професії та себе. Нижчий рівень – уявлення про професію.

Істинний показник цивілізації, на думку Р. У. Емерсона, – це образ людини, яку «виховує» країна. Це безперервний процес. Викладач як представник держави у закладі вищої освіти здійснює виховну функцію у процесі викладання своєї дисципліни й формування особистості студента. Безліч сучасних проблем неможливо вирішити без розуміння культури спілкування, широти поглядів, толерантності. А цьому треба вчити, щоб знаходити

оптимальне співвідношення між глибокою професійною підготовкою студента та його повноцінним культурним розвитком. Рівень сформованості культури й вихованості студента залежить від такого ж рівня у викладача: викладачі адаптивного рівня, репродуктивного, евристичного або креативного рівня сформованості культури, і це теж один із виховних аспектів освітнього процесу в закладі вищої освіти. Заклади вищої освіти через професорсько-викладацький склад повинні запропонувати таку освіту, яка б давала не лише конкретне знання, але й формувала цілісний світогляд.

Як стверджує В. Бехтерєв, «виховний процес розвиває розум людини, привчає її до синтезу й аналізу, слугує облагородженню душевних почуттів і зміцненню волі» [3]. Як навчити студента бути не лише фахівцем у певній сфері, але й цінителем кращих духовних надбань свого народу, людства, виховати толерантність, смак до мови, навчити сприймати ідеали рівності, справедливості і запроваджувати їх у життя? У цих філософських змістах – нове розуміння завдань виховного процесу у вищій школі – навчитися вчитися, цінувати власне життя і життя співвітчизників. Отже, основна мета освіти – формування особистості, яка здатна до самореалізації упродовж життя. І головним у процесі освітньої діяльності здобувача мають бути діалогічні стосунки «викладач-студент», в межах яких й буде відбуватися проектування, удосконалення майбутнього фахівця-особистості.

Упевнені, що один із пріоритетів самореалізації людини – освіта. Отримуючи вищу освіту, майбутній фахівець включається у процес суспільних перетворень. Відбувається соціалізація молоді у вигляді засвоєння нею моральних норм, цінностей, правил поведінки, засвоєння соціальної ролі. Освіта і є тим середовищем, де молода людина відкриє для себе цінності професійної діяльності.

Відомо, що поняття «виховання» набагато ширше поняття «навчання». Виховання, культура є первинними у ранзі життєвих пріоритетів. Тільки за цієї умови студенти зможуть придбати моральну і духовну основу свого життя.

Якщо аспект – суб'єктивно – точка зору, з якої суб'єкт сприймає або оцінює той чи інший об'єкт, то прийшов час починати вибудовувати багатовекторний гармонійний культурний простір в освіті, відводячи пріоритетне місце вихованню студентів [9].

Аналітики констатують, що широкомасштабні зміни в освіті неминучі: освіта буде безперервним, людино-орієнтованим, представленим безліччю форм процесом. Ми спостерігаємо так званий «культурний розрив»: цифрове покоління студентів компетентніше своїх викладачів; триває перехід якісних викладачів в альтернативну освіту і суміжну діяльність; розпочалась підготовка між- і трансдисциплінарних фахівців; триває глобалізація освітньої системи, конкуренція за студентів, що використовують простір ЗВО як ресурс саморозвитку в професійній і бізнес-діяльності.

В умовах поточного року, коли вся система вищої й середньої освіти знаходиться в стані дистанційного навчання, використання різних онлайн-платформ в Інтернеті, про виховні аспекти виховання треба не говорити, а кричати. Ми втрачаємо тонкий зв'язок, контакт з душею студента, можливість створити умови для його особистісного розвитку.

Так, інтегрована компетентність магістра, наприклад, зі спеціальності 015 – професійна освіта, передбачає здатність розв'язувати складні задачі і проблеми в освітній та виробничій професійній діяльності в певній галузі, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується комплексністю та невизначеністю умов і вимог. І тільки одна із загальних компетентностей передбачає усвідомлення відповідальності за результати професійної діяльності у виробничій, освітній та науковій сферах. Для викладача найбільш сприятливим щодо виховного впливу на здобувача вищої освіти є формування компетентностей, до прикладу, з дисципліни «Філософія культури» і, як результат, знання студента про особливості функціонування культури в умовах нової соціальної реальності.

З виховної точки зору вважаємо, що такі дисципліни, як «Педагогічні

комунікації» («Комунікативні процеси в педагогічній діяльності»), «Культура взаємодії суб'єктів навчального процесу» («Педагогічне спілкування») тощо є необхідними для магістрів різних спеціальностей, бо розвивають комунікативні здібності, знання і вміння, тобто формують комунікативну компетентність: у рамках розвитку мовленнєвої взаємодії формується здатність використовувати багатство мови у професійно-педагогічній комунікативній діяльності та реалізовувати основні різновиди мовлення у професійно-педагогічній комунікативній діяльності; здатність моделювати процес професійно-педагогічної комунікації, враховуючи його структурні елементи, та організовувати процес прийому й передачі інформації; здатність установлювати суб'єкт-суб'єктні стосунки, будувати діалогічну комунікацію; здатність застосовувати знання інформаційних ресурсів комп'ютерних технологій для організації освітньо-виховного процесу; здатність використовувати у педагогічній взаємодії засоби невербальної комунікації; здатність попереджати і вирішувати конфлікти у педагогічному спілкуванні тощо. Тож, домінанта науковців щодо «навчаючого виховання» і використання виховуючого впливу навчальних дисциплін, про яку ми говорили вище, є актуальною та дієвою. На часі освіта з фокусом на «формати мислення». Якщо найближче майбутнє – ЗВО як «холдинг» студентів, то саме тут простежується ніша для створення умов для самореалізації студента. Можливість таких перспектив для вищої освіти спонукає вітчизняних педагогів-дослідників шукати шляхи вирішення проблем виховання студентів у вищій школі в умовах оновленої виховної системи.

Згідно з класифікаціями ключових компетентностей в окремих країнах-учасниках Болонського процесу, суспільство тієї чи іншої країни потребує від випускників ЗВО як фахових, так і особистісних компетентностей: особистісна компетентність, соціальна компетентність (Австрія); здатність діяти та думати (Бельгія); здатність до самонавчання, упевненість та вміння обирати напрямок розвитку, уміння діяти в різних ситуаціях, застосувати різні альтернативи для дії,

грати різні ролі, уміння розв'язувати проблеми, уміння залучати інших, уміння порівнювати, бути лояльними, уміння співпрацювати та знаходити творчі рішення (Нідерланди); соціальні компетентності, ціннісні орієнтації (Німеччина); соціальна компетентність, особистісні компетентності, творчі компетентності, педагогічні та комунікативні компетентності (Фінляндія); креативність, комунікаційні: робота в команді, лідерство, робота в міжнародному контексті, етичні зобов'язання, комунікабельність (Франція) [18]. Таким чином, культурна й освічена особистість студента має стати «продуктом» відповідно до отриманих професійно-особистісних компетентностей.

Сучасний ЗВО треба представляти як соціокультурну, виховну систему. Це як канал трансляції та відтворення культурних норм, цінностей, ідей, так і простір для формування здобувачів професіоналами й особистостями, затребуваними на ринку праці. Здобувач вищої освіти і викладач – головні суб'єкти освітньо-виховної системи ЗВО. Їхня взаємодія виконує виховну функцію в межах системи настільки, наскільки викладач як носій цінностей, культури є цінним для студента. Відомо, що ЗВО завершує процес соціалізації і становлення особистості. Філіп Кумбс ще у 1968 році дійшов висновку, що на зміну людині-виконавцю повинна прийти людина-творець. Відтоді і триває пошук нових освітніх систем. Без ідей виховання освітні системи перестають існувати як цінність [4]. Чи готові сьогодні викладачі в умовах карантинної самоізоляції сіяти красу слова, добре й вічне в душах студентів?

Можна багато говорити про виховні аспекти в освіті, але виховання передбачає присутність впливу на підростаючу особистість або вже сформовану особистість студента. Але навчання ефективне лише настільки, наскільки йому вдається пробудити в людині людину [2].

Як зазначав А. Макаренко, змінюючи особистість, змінюємо суспільство; зміна суспільства впливає на формування особистості кожної людини. Процес виховання завжди спрямований «на зміну поглядів, переконань, ідеалів, звичок, поведінки» [5, с. 137]. Органічною у цьому контексті є думка Е. Канта про те,

що «два людські винаходи можна вважати найважчими: мистецтво управляти і виховувати, але саме на них тримається суспільство». Людина стає кращою через виховання, яке повинно готувати людей «до кращого стану суспільства» [6, с. 87]. Отже, настав час яскравої особистості викладача-педагога, який володіє інноваційно-педагогічним, технічним і технологічним мистецтвом спілкування, носієм духовно-моральних культури і цінностей, стоїть на позиціях істинного громадянина своєї держави, духовної культури.

Необхідно створювати таку атмосферу у закладі вищої освіти, щоб у студентів було бажання стати активним творцем самого себе. І неабияку роль у цьому може відіграти студентське самоврядування, ставши учасником якого, здобувач навчиться об'єктивно оцінювати себе, налагоджувати толерантні стосунки з оточуючими, розвивати почуття відповідальності й обов'язку, порядність, свідоме ставлення до навчання, що і є надбанням педагогіки духовності. Найвищий ступінь духовної педагогіки – акме-особистість – це сильна, вольова людина, здатна до саморозвитку, особистісного і професійного зростання; здатна оптимально обирати спосіб організації свого життя, ставлення до життя з вимогами соціуму [12].

На нашу думку, поза увагою дослідників залишились: роль особистості викладача в нових умовах, його роль як акме-особистості й професіонала у формуванні особистості студента, аксіологічний потенціал професійно-трудої діяльності викладача тощо. Адже тільки характером можна виховати характер. Студент спостерігає, рефлексує, поповнює свій виховний досвід, черпає з нього вчинки й світоглядне ставлення до життя.

Якщо ми створюємо умови для виховання студента, то маємо сприяти зміцненню духовно-моральних основ особистості студента, щоб, як наголошує академік Г. Шевченко, «ця революція відбулася за його власним бажанням» [7]. Ми приймаємо цю точку зору щодо граничного виховання й дефініцію «особистісна революція» студента в умовах виховної системи.

Прикладом формування сучасного студента як професіонала та

особистості є програма «Професіонал і особистість», розроблена у відповідності до Конституції України, концептуальних засад Стратегії наукової, освітньої та інноваційної діяльності Національної металургійної академії України на 2015-2025 роки, концепції виховної системи та виховної роботи закладу. Ця програма є результатом й однією з умов нашого дослідження щодо формування студента як професіонала й особистості.

Програма виховання – короткий виклад основних положень і цілей діяльності закладу вищої освіти щодо виховання студентів упродовж усього періоду їх навчання. Вона направлена на реалізацію умов формування студента як фахівця-професіонала й особистості: загальнокультурних (духовно-культурних, соціально-особистісних) компетенцій студентів, які є основою професійного виховання. Відповідно до програми викладач має не лише передавати студентові знання і професійні уміння, а й залучати його до культури, розвиток і відтворення якої передбачають живе спілкування [11].

Мета програми – це створення умов професійної підготовки, саморозвитку особистості студента, визнання розвитку особистості головним завданням освіти, а становлення унікальної індивідуальності майбутнього професіонала – її головним результатом.

Реалізація програми передбачає три етапи: організаційний, діяльнісний і підсумково-коригувальний. Найбільш продуктивний – діяльнісний етап, який передбачає роботу зі студентами 1-4 курсів. Ми пропонуємо власний досвід щодо виховної практики у межах нашого педагогічного дослідження: інтерактивні зустрічі; засідання клубів; зустрічі з цікавими людьми; літературна вітальня (культурно-просвітницькі заходи за планом наукової бібліотеки); участь студентів і викладачів у проєктах. Очікуваний результат: сформована система стійких ціннісних орієнтирів і установок у здобувачів вищої освіти, реалізація яких на практиці стане професійними й особистісними якостями майбутніх фахівців.

Наголосимо, що виховати ідеальну людину неможливо, але виховна

діяльність – це створення умов для здобувачів вищої освіти щодо розвитку їхньої особистісної активності. Нижче подаємо результати педагогічного експерименту щодо формування студента як фахівця й особистості в Національній металургійній академії України (табл. 1; табл. 2; табл. 3).

Таблиця 1

**Ціннісні переваги студентів за критерієм
«Спрямованість діяльності суб'єктів виховного простору» на
констатувальному і контрольному етапах**

	Констатувальний етап		Контрольний етап	
	Кіл-сть студ.	%	Кіл-сть студ.	%
Інтереси особистості	185	32,0	225	38,9
Інтереси суспільства	101	17,5	131	22,6
Інтереси групи	292	50,5	222	38,5

Таблиця 2

**Ціннісні переваги студентів за критерієм «Якісний аспект виховної
діяльності» на констатувальному і контрольному етапах**

	Констатувал. етап		Контрольний етап	
	Кіл-сть студ.	%	Кіл-сть студ.	%
Самостійність особистості	127	22	181	31,3
уміння взаємодіяти	124	21,4	169	29,2
причетності до свого народу	82	14,1	179	31,0
Позиція мовчання	245	42,5	49	8,5

Таблиця 3

**Ціннісні переваги студентів за критерієм «Відносини суб'єктів виховної
діяльності» на констатувальному і контрольному етапах**

	Констатувал. етап		Контрольний етап	
	Кіл-сть студ.	%	Кіл-сть студ.	%
Моральність особистості	186	32,3	200	34,7
Культура особистості	195	33,7	207	35,8
Творчість особистості	197	34,0	171	29,5

На викладача-куратора покладено велику місію – допомогти, створити умови для здобувача вищої освіти, який ще сам або не розуміє свого призначення, або не до кінця його розуміє. Гуманність, милосердя, любов до людей – основа нової культури. Принципи навчання і виховання переосмислюються самим викладачем, який пропонує ціннісний зміст дисциплін використовувати як основу для творчої самореалізації студента. Цінне не саме знання, а бажання навчатися упродовж всього життя.

Результати, подані в таблицях, свідчать, що процес присвоєння студентами моральних цінностей, культури вчинку, творчості відбувається повільно, і може бути подовжений у часі. Більшість опитаних брали участь у культурно-просвітницьких заходах за роки навчання в академії (329 осіб) – 57%; 16 % (93 особи) має досвід студентського самоврядування; 25 % (145 осіб) мають досвід волонтерської, благодійної діяльності; 2% (12 осіб) залишили відповідь поза увагою. Рівень активності основних суб'єктів виховної системи – середній. Суспільна активність студентів пояснюється волонтерською діяльністю у зв'язку з подіями в ООС, політичними зрушеннями в країні, виникненням добровольчих організацій. Зазначимо, що участь студентів у волонтерській діяльності – це і є результат впливу виховної дії та соціалізації студентів [10]. Активізувався волонтерський рух студентів під час карантину.

Виховні аспекти діяльнісного підходу до виховання показують, що саме через діяльність студент вступає у стосунки з викладачами, а вони, у свою чергу, виховують його через свою діяльність, через керівництво його діяльністю. В діяльнісному підході виробляється єдність свідомості і поведінки. Зміст діяльності у виховному просторі закладу вищої освіти сприймається як сукупність різних видів соціального досвіду, і студенти його засвоюють у процесі соціалізації [14].

Висновки. Перспективи подальших досліджень. Отже, визначення виховних аспектів формування сучасного студента як професіонала та особистості у вищій школі, окреслення нового розуміння виховних аспектів в

освітньому просторі ЗВО дозволяє стверджувати, що в українському суспільстві відчувається потреба у принципово нових підходах до організації виховної роботи і насамперед у студентському середовищі. Навчання, зорієнтоване тільки на технологічну трансляцію знань, механічний обмін інформацією не забезпечує повного професійного успіху фахівця і може спричинити кризу його соціокультурної та особистісної ідентичності.

У контексті виховної парадигми у ХХІ столітті зміст повинен, перш за все, мати розвиваючу, культуротворчу домінанту, націлену на виховання духовно розвиненої, відповідальної особистості, щоб отримати нове покоління з іншими особистісними якостями: особистість з новими ціннісними установками та життєвою орієнтацією; гуманну особистість, яка розуміє цінність життя; духовну особистість, яка володіє розвиненою потребою у пізнанні оточуючого середовища і себе в ньому; динамічно-творчу особистість, здатну до активного життя і творчої реалізації; прагматичну особистість, яка володіє новітніми технологіями і вміннями для реалізації професійних знань у виробничій діяльності, ключовими компетентностями, що робить її професійно мобільною й цілісною особистістю. Крім того, здобувач вищої освіти має бути самотивованим на саморозвиток, самовиховання, самоосвіту. Здобувач вищої освіти, ставши носієм норм особистого виховання, виховання сімейного, національного тощо, зможе бути успішним професіоналом і особистістю у житті та професійній діяльності.

Сьогодні випущено один з виховних аспектів, що торкається присутності молоді, яка навчається, в мережі Інтернет. Наше завдання в умовах дистанційного навчання допомогти здобувачам орієнтуватися в мережі Інтернет, націлювати на виховний потенціал навчальної інформації, її духовно-культурну змістовність, доцільно використовувати виховні засоби. Одні педагоги знають точно: без особистісних відносин не буває виховання, у стандартах про виховання нагадують тільки «м'які навички», які віддалено схожі на виховання. Треба, як зазначив Шалва Амонашвілі, після ізоляції змінитися самим, щоб вчити й виховувати інших.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Агієнко І.В. Світоглядні імплікації ціннісних орієнтирів освіти// Філософія і соціологія в контексті сучасної культури. Зб. наук. Праць. – Д.: ДНУ, 2007
2. Белова Л. О. Виховна система сучасного ВНЗ: соціологічні аспекти аналізу. Рукопис. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора соціологічних наук за спеціальністю 22.00.04 – спеціальні та галузеві соціології – Харківський гуманітарний університет «Народна українська академія», Харків, 2005 рік.
3. Бехтерев В. М. Избранные работы по социальной психологии / В. М. Бехтерев. – М. : Наука, 1994. 400 с.
4. Бистрицький Є. Велика криза та її наслідки. Круглий стіл часопису «Філософська думка» // Філософська думка. – 2009. – № 2. С. 14-20.
5. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи: Підручник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 384 с.
6. Гульга А. Кант. – М.: Молодая гвардия, 1981. 301 с.
7. Духовно-культурні цінності виховання Людини: монографія [Г.П. Шевченко [та ін]. Луганськ: НОУЛДЖ, 2013. 332 с.
8. Кримський С. Б. Запити філософських смислів. Київ: Вид-во ПАРАПАН, 2003. 240 с.
9. Лучанінова О.П. Виховні аспекти становлення майбутнього фахівця вищої школи Матеріали IV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах СНД» // Збірник наукових праць. – Переяслав-Хмельницький, 2012 р. 256 с. С. 138-140.
10. Лучанінова О.П. Виховання майбутнього фахівця у вищому технічному навчальному закладі: теорія і практика монографія / О.П. Лучанінова. – Дніпро, Пороги, 2017. 404 с.
11. Лучанінова О.П. Програма виховання студента «Професіонал і особистість» / О.П. Лучанінова. – Дніпро: НМетАУ, 2017. 52 с.
12. Подоляк Л.Г. Психологія вищої школи. – Київ : ТОВ «Філстудія», 2006. 320 с.
13. Рекомендации о воспитании в духе международного взаимопонимания, сотрудничества, мира и воспитания в духе уважения прав человека и основных свобод. ЮНЕСКО – Париж, 1974. С. 11.
14. Савош Галина Петрівна. Особливості виховної роботи в системі вищої технічної освіти України: соціологічний аналіз : дис... канд. соціол. наук: 22.00.04 / Харківський гуманітарний ун-т «Народна українська академія». – Х., 2006. 232 с.
15. Словник української мови: в 11 томах. – Том 1, 1970. С. 68.
16. Що таке слово “аспект” в загальному сенсі <https://moyaosvita.com.ua/rizne/shho-take-slovo-aspekt-v-zagalnomu-sensi/>
17. Ясперс К. Смысл и назначение истории. – М.: Прогресс, 1991. 446 с.
18. Figueroa-Rodríguez B., Figueroa-Sandoval B., Figueroa-Rodríguez K.A.

Competence training in higher education: the case of the technological master «Prestación De Servicios Profesionales» from The Colegio De Postgraduados (México). // Procedia – Social and Behavioral Sciences 46 (2012) 2389–2393.

REFERENS

1. Ahiienko I.V. Svitohliadni implikatsii tsinnisnykh oriientyriv osvity// Filosofiia i sotsiologiia v konteksti suchasnoi kultury. Zb. nauk. Prats. – D.: DNU, 2007
2. Bielova L. O. Vykhovna systema suchasnoho VNZ: sotsiologichni aspekty analizu. Rukopys. Dysertatsiia na zdobuttia naukovoho stupenia doktora sotsiologichnykh nauk za spetsialnistiu 22.00.04 – spetsialni ta haluzevi sotsiologii – Kharkivskiyi humanitarniyi universytet «Narodna ukrainska akademiia», Kharkiv, 2005 rik.
3. Bekhterev V. M. Izbrannye raboty po sotsialnoy psikhologii / V. M. Bekhterev. – M. : Nauka, 1994. 400 s.
4. Bystrytskyi Ye. Velyka kryza ta yii naslidky. Kruhlyi stil chasopysu «Filosofska dumka» // Filosofska dumka. – 2009. – № 2. S. 14-20.
5. Vitvytska S. S. Osnovy pedahohiky vyshchoi shkoly: Pidruchnyk za modulno-reitynhovoioiu systemoiu navchannia dlia studentiv mahistratury. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury, 2006. 384 s.
6. Gulyga A. Kant. – M.: Molodaya gvardiya, 1981. 301 s.
7. Dukhovno-kulturni tsinnosti vykhovannia Liudyny: monohrafiia [H.P. Shevchenko [ta in]. Luhansk: NOULIDZh, 2013. 332 s.
8. Krymskyi S. B. Zapyty filosofskykh smysliv. Kyiv: Vyd-vo PARAPAN, 2003. 240 s.
9. Luchaninova O.P. Vykhovni aspekty stanovlennia maibutnoho fakhivtsia vyshchoi shkoly Materialy IV Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi internet-konferentsii «Problemy ta perspektyvy rozvytku nauky na pochatku tretogo tysiacholittia u krainakh SND» // Zbirnyk naukovykh prats. – Pereiaslav-Khmelnyskyi, 2012 r. 256 s. S. 138-140.
10. Luchaninova O.P. Vykhovannia maibutnoho fakhivtsia u vyshchomu tekhnichnomu navchalnomu zakladi: teoriia i praktyka monohrafiia / O.P. Luchaninova. – Dnipro, Porohy, 2017. 404 s.
11. Luchaninova O.P. Prohrama vykhovannia studenta «Profesional i osobystist» / O.P. Luchaninova. – Dnipro: NMetAU, 2017. 52 s.
12. Podoliak L.H. Psykholohiia vyshchoi shkoly. – Kyiv : TOV «Filstudii», 2006. 320 s.
13. Rekomendatsii o vospitanii v dukhe mezhdunarodnogo vzaimoponimaniya, sotrudnichestva, mira i vospitaniya v dukhe uvazheniya prav cheloveka i osnovnykh svobod. YuNYeSKO – Parizh, 1974. S. 11.
14. Savosh Halyna Petrivna. Osoblyvosti vykhovnoi roboty v systemi vyshchoi tekhnichnoi osvity Ukrainy: sotsiologichniy analiz : dys... kand. sotsiol. nauk: 22.00.04 / Kharkivskiyi humanitarniyi un-t «Narodna ukrainska akademiia». – Kh., 2006. 232 s.
15. Slovnyk ukrainskoi movy: v 11 tomakh. – Tom 1, 1970. S. 68.
16. Shcho take slovo “aspekt” v zahalnomu sensi
<https://moyaosvita.com.ua/rizne/shho-take-slovo-aspekt-v-zagalnomu-sensi/>

17.Yaspers K. Smysl y naznachenye ystoryy. – M.: Prohress, 1991. 446 s.

18.Figueroa-Rodríguez B., Figueroa-Sandoval B., Figueroa-Rodríguez K.A. Competence training in higher education: the case of the technological master «Prestación De Servicios Profesionales» from The Colegio De Postgraduados (México). // Procedia – Social and Behavioral Sciences 46 (2012) 2389–2393.

ЛУЧАНИНОВА ОЛЬГА

доктор педагогических наук, профессор,
профессор кафедры инженерной
педагогики Национальной
металлургической академии Украины,
г. Днепр, Украина

РАШИДОВА СВЕТЛАНА

кандидат педагогических наук, доцент,
доцент кафедры педагогики
Востокукранинского национального
университета имени Владимира Даля,
г. Северодонецк, Украина

ВОСПИТАТЕЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ СОВРЕМЕННОГО СТУДЕНТА КАК ПРОФЕССИОНАЛА И ЛИЧНОСТИ

Аннотация. В статье определены воспитательные аспекты формирования современного студента как профессионала и личности в учреждении высшего образования, осуществлен анализ современных воспитательных аспектов в образовательном пространстве учреждения высшего образования, уточнено дефиницию «аспект», «воспитательный аспект», представлены примеры условий, при которых этот воспитательный процесс становится эффективным.

Авторами представлены богатство смыслов воспитательных аспектов о современном человеке, а именно студенте, в исследованиях ученых, уточнено определение термина «аспект» как угла зрения, рассуждения, выражение позиции на явление или процесс, в контексте статьи - воспитательный процесс.

Подчеркнуто потенциальные возможности культуры для утверждения мировоззрения соискателя высшего образования. Прослежены понимание воспитательных аспектов через различные подходы (аксиологический, поликультурной, деятельностный, гуманистический). Определено, что образовательное пространство учреждения высшего образования - место, где и должен происходить процесс обучения, воспитания и социализации студентов. Авторы обращаются к различным научным исследованиям относительно воспитательных аспектов в обучении и формировании соискателя высшего образования как профессионала и личности.

Акцентируется, что формы реализации воспитательной работы не всегда учитывают особенности формирования качеств современных студентов как профессионалов и личностей. Предлагается применять в образовательном

процессе программу воспитания будущего специалиста как профессионала и личности. Выявлено, что воспитательный аспект должен предусматривать определенные принципы: образовательная среда (пространство) - место для развития общечеловеческих духовных ценностей соискателей высшего образования; образование как важная ценность, которая является приоритетной в становлении личности студента; образование через всю жизнь, в том числе «обучающее воспитание» через всю жизнь.

Отмечено важность личности преподавателя в новых условиях, его роли как акме-личности и профессионала в формировании личности студента, делается акцент на аксиологическом потенциале профессионально-трудовой деятельности преподавателя. Приведены выдержки из программы воспитания, которая направлена на реализацию условий формирования студента как специалиста-профессионала и личности.

Ключевые слова: воспитательные аспекты, профессионал, личность, подходы, приоритет, образовательное пространство.

LUCHANINOVA OLGA

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor of the Department
of Engineering Pedagogy National
Metallurgical Academy of Ukraine,
Dnipro, Ukraine

RASHYDOVA SVETLANA

Candidate of Pedagogical Sciences (Ph.D. in
Education), Associate Professor at the
Pedagogy Department of the Volodymyr
Dahl East Ukrainian National University
Severodonetsk, Ukraine

EDUCATIONAL ASPECTS OF FORMATION OF A MODERN STUDENT AS A PROFESSIONAL AND PERSONALITY

Abstract. The article identifies the educational aspects of the formation of a modern student as a professional and personality in a higher education institution, analyzes the modern educational aspects in the educational space of a higher education institution, clarifies the definition of «aspect», «educational aspect», gives examples of conditions under which this educational process becomes more efficient.

The authors presents the richness of meanings of educational aspects in relation to modern man, namely the student, in the research of scientists, clarifies the definition of the term «aspect» as a point of view, reasoning, position on a phenomenon or process, in this context – the educational process. The potential opportunities of culture for the assertion of the worldview of the applicant for higher education are emphasized. Approaches to understanding educational aspects through different approaches (axiological, multicultural, activity, humanistic) are traced. It is

determined that the educational space of a higher education institution is a place where the process of education, upbringing and socialization of students should take place. The authors turns to various scientific researches and researches concerning educational aspects in training and formation of the applicant of higher education as the professional and the person. Interdisciplinarity in this problem is emphasized.

It is emphasized that the forms of implementation of educational work do not always take into account the peculiarities of the formation of the qualities of modern students as professionals and individuals. It is revealed that the educational aspect should provide certain principles: educational environment (space) - a place for the development of universal spiritual values of higher education seekers; education as an important value that is a priority in the formation of the student's personality; lifelong education, and therefore «teaching education» throughout life.

Emphasis is placed on the teacher's personality in the new conditions, his role as an acme-personality and a professional in the formation of the student's personality, the axiological potential of the teacher's professional activity. Excerpts from the program of education which is directed on realization of conditions of formation of the student as the expert-professional and the person are resulted.

Key words: educational aspects, professional, personality, approaches, priority, educational space.